

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/stefan-wyszynski/81697,Prymas-Stefan-Wyszynski-i-jego-zwiazki-z-Armia-Krajowa.html>

Prymas Stefan Wyszyński i jego związki z Armią Krajową

ARTYKUŁ

Prymas Stefan Wyszyński i jego związki z Armią Krajową

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: MAREK JEDYNAK 28.05.2021

W biografii Prymasa Tysiąclecia wątek związany z II wojną światową jest mało znany i zazwyczaj odsuwany na dalszy plan. Przypomnijmy zatem, że w okresie okupacji niemieckiej ks. Wyszyński był żołnierzem AK. Także po wojnie nie

tylko podtrzymywał on kontakty z przedstawicielami Polskiego Państwa Podziemnego, lecz także wydatnie ich wspierał.

Po wybuchu II wojny światowej ks. Wyszyński - z powodu obaw, że zostanie aresztowany przez gestapo - na polecenie bp. Michała Kozala opuścił Włocławek. Przez krótki czas ukrywał się w Warszawie u swej siostry Anastazji Sułek, a następnie u ojca we wsi Wrociszew k. Warki. W lipcu 1940 r. musiał szukać nowego schronienia.

Kapelan Wyszyński

Został kapelanem dzieci i zakonnice ze Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża pracujących w Zakładzie dla Niewidomych w Laskach pod Warszawą.

Po wybuchu II wojny światowej ks. Wyszyński - z powodu obaw, że zostanie aresztowany przez gestapo - na polecenie bp. Michała Kozala opuścił Włocławek. Przez krótki czas ukrywał się w Warszawie u swej siostry Anastazji Sułek, a następnie u ojca we wsi Wrociszew k. Warki.

W tym czasie ośrodek został ewakuowany; jego pensjonariusze znaleźli bezpieczną przystań w należącym do Zamoyskich majątku w Kozłowie na Lubelszczyźnie, a następnie w Żułowie. Do końca sierpnia 1941 r., występując pod pseudonimem „Okoński”, ks. Wyszyński pełnił posługę duszpasterską nie tylko wobec ociemniałych pensjonariuszy, lecz także wobec rodziny Zamoyskich oraz przygarniętych przez nich innych arystokratów i przedstawicieli inteligencji, pracowników folwarcznych, jak również żołnierzy Związku Walki Zbrojnej. Uczestniczył ponadto w tajnym nauczaniu na poziomie szkół średnich¹.

Znów obawiając się aresztowania, opuścił Kozłówkę. Wyjechał do Zakopanego, gdzie zamieszkał w klasztorze Sióstr Urszulanek na Jaszczurówce. Został tam przypadkowo zatrzymany przez gestapo, ale nie rozpoznano go i zwolniono. Pod koniec października 1941 r. wyjechał do Żułowa, a w czerwcu 1942 r. przybył do Lasek, gdzie zastąpił ks. Jana Ziębę na stanowisku kapelana Zakładu dla Niewidomych. Pozostał tam do zakończenia działań wojennych².

W Laskach ks. Wszyński działał pod pseudonimem „Siostra Cecylia”. Zaangażował się wówczas w konspiracyjną oświatę w Warszawie. Był kierownikiem Zespołu Wykładów w Zakresie Wychowania Społecznego Katolickiej Pedagogiki Szkolnej i członkiem Tajnej Komisji Projektowania Kodeksu Pracy.

W Laskach ks. Wszyński działał pod pseudonimem „Siostra Cecylia”. Zaangażował się wówczas w konspiracyjną oświatę w Warszawie. Był kierownikiem Zespołu Wykładów w Zakresie Wychowania Społecznego Katolickiej Pedagogiki Szkolnej i członkiem Tajnej Komisji Projektowania Kodeksu Pracy. Prowadził wykłady z zakresu katolickiej etyki społecznej, pedagogiki katolickiej i katechetyki, teologii biblijnej i eklezjologii, a także głosił rekolekcje, prowadził konferencje i dni skupienia. W kazaniach zachęcał do pomocy Żydom³.

W marcu 1943 r. został kapelanem w VIII Rejonie okalającego Warszawę Obwodu AK „Obroża”, wchodzącego w skład Okręgu Warszawskiego AK. Przyjął pseudonim „Radwan III”. W czasie Powstania Warszawskiego i walk Zgrupowania AK „Kampinos” pełnił służbę duszpasterską i łącznikową m.in. przy powstańczym szpitalu polowym w Laskach. Nie tylko niósł pomoc duchową, lecz także opiekował się rannymi i udzielał rozgrzeszenia umierającym⁴.

Kaplica Matki Bożej Anielskiej w zakładzie dla dzieci niewidomych w Laskach, 1942 r.; ks. Stefan Wyszyński odprawiał tu Mszę św., a często także w piwnicy pod domem św. Franciszka, gdzie ukrywano Najświętszy Sakrament (fot. Archiwum Sióstr Franciszkanek w Laskach)

Przyjaciół weteranów

Wojenna przeszłość i postęga wśród żołnierzy AK wpłynęły na jego pozytywny stosunek do środowisk poakowskich. Po przemianach społeczno-politycznych Października '56 Kościół katolicki stał się ostoją dla weteranów Polski Walczącej. Zachował on – mimo represji stalinowskich oraz późniejszej stałej kontroli ze strony aparatu bezpieczeństwa, władz politycznych i administracyjnych PRL – daleko idącą niezależność. Był wspólnotą ludzi wolnych, która sprzyjała rozwijającemu się niezależnemu ruchowi kombatanckiemu.

W marcu 1943 r. został kapłanem w VIII Rejonie okalającym Warszawę Obwodu AK „Obroża”, wchodzącego w skład Okręgu Warszawskiego AK. Przyjął pseudonim „Radwan III”. W czasie Powstania Warszawskiego i walk Zgrupowania AK „Kampinos” pełnił służbę duszpasterską

i łącznikową m.in. przy powstańczym szpitalu polowym w Laskach.

Weterani ze środowisk niepodległościowych pierwszy raz licznie zebraли się w dniach 17-18 maja 1975 r. na Jasnej Górze. W 31. rocznicę bitwy o Monte Cassino i 30. rocznicę zakończenia II wojny światowej do Częstochowy zjechali legioniści, powstańcy śląscy i wielkopolscy, żołnierze września 1939 r., AK, 2. Korpusu Polskiego, a nawet 1. Armii Wojska Polskiego. W jasnogórskim klasztorze pojawiło się wówczas wiele wybitnych osobistości związanych z wojskiem II Rzeczypospolitej. Wśród nich byli generałowie Roman Abraham, Mieczysław Boruta-Spiechowicz, Jan Kąkolewski, Ludwik Czyżewski i Konrad Strzelczyk, pułkownicy Tadeusz Bielewicz i Aleksander Nowaczyński, a także kapłani - ks. gen. Bernard Witucki, o. płk Adam Franciszek Studziński OP oraz ks. ppłk Walenty Ślusarczyk. Do uczestników pielgrzymki ks. kard. Wyszyński skierował specjalny list pasterski.

Rok później, w pierwszym roku obchodów jubileuszu sześćsetlecia częstochowskiego klasztoru, w pielgrzymce żołnierzy Wojska Polskiego na Jasną Górę wzięli już udział dostojnicy Kościoła - prymas Wyszyński oraz metropolita krakowski kard. Karol Wojtyła. Wówczas to generałowie Wojska Polskiego złożyli jako votum swoje najważniejsze odznaczenia - Ordery Wojenne Virtuti Militari.

Kopia Cudownego Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w Płaszczu Hetmańskim, złożonym z orderów

Podczas tych uroczystości, 3 maja 1976 r., zostały po raz pierwszy wręczone medale *Pro Fide et Patria* (Za Wiarę i Ojczyznę). Odznaczenia te, ustanowione przez najstarszych żyjących w kraju dowódców Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej, zostały przyznane ówczesnemu papieżowi Pawłowi VI oraz obecnym na uroczystościach kardynałom Wyszyńskiemu i Wojtyła.

Tablica upamiętniająca partyzanckich kapelanów Grupy Kampinos na cmentarzu wojskowym w Wierszach (fot. <https://naszelomianki.pl>)

Kombatanckie pielgrzymki cieszyły się wsparciem Prymasa także w kolejnych latach. W 1977 r. weterani zdecydowali się złożyć na Jasnej Górze jako votum Płaszcz Hetmański wykuty w miedzi i ozdobiony odznakami pułkowymi polskich formacji wojskowych z lat 1914–1945. Przed pielgrzymką, 18 maja 1977 r., kopię obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w Płaszczu Hetmańskim w swojej domowej kaplicy w Warszawie osobiście poświęcił kard. Wyszyński. W uroczystości asystowała mu dziesięcioosobowa delegacja weteranów reprezentujących różne formacje podziemia.

**Poświęcenie Obrazu Matki Boskiej
Częstochowskiej w Płaszczu
Hetmańskim przez Prymasa
Polski ks. kardynała Stefana
Wyszyńskiego 18 maja 1977 r. w
kaplicy przy ul. Miodowej (fot.
„Niepodległość i Pamięć” 1998 nr
2)**

Tekst pochodzi z numeru 6/2020 „Biuletynu IPN”

---

¹ Szerzej: R. Łatka, B. Mackiewicz, ks. D. Zamiatała, *Prymas Stefan Wyszyński. Biografia*, Warszawa 2020, s. 27.

² *Ibidem*, s. 28.

³ *Ibidem*.

⁴ AAN, Akta Mieczysława Boruty-Spiechowicza, sygn. 25, Stwierdzenie przebiegu służby w AK [ks. kard. S. Wyszyńskiego], Warszawa, 1 VII 1968 r. (fotokopia), b.p.

COFNIJ SIĘ